

JYX

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Mustosmäki, Armi

Title: Äitiyden tunnekartan piilotettuja palasia kartoittamassa

Year: 2018

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja & Sukupuolentutkimuksen seura, 2018

Rights: In Copyright

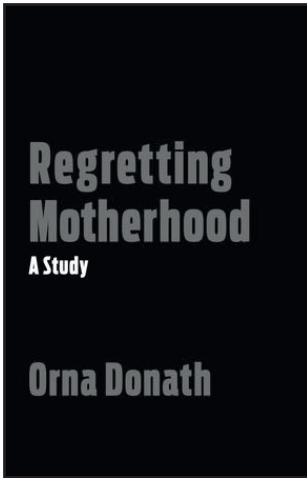
Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Mustosmäki, A. (2018). Äitiyden tunnekartan piilotettuja palasia kartoittamassa. Sukupuolentutkimus, 31(2), 75-78.

ÄITIYDEN TUNNEKARTAN PIILOTETTUJA PALASIA KARTOITTAMASSA

Armi Mustosmäki

Orna Donath (2017) *Regretting Motherhood: A Study*. Berkeley, California: North Atlantic Books. 272 s.

”Kadut ettet hankkinut lapsia, mutta lasten hankintaa et koskaan!” on uhkaus, jonka lapseton usein kuulee. Vaikka on mahdollista katua monia muita elämäntapa- ja valintoja, kuten puolison valintaa, sterilisaatiota, aborttia, lapsen antamista adoptioon tai lapsen saamista liian nuorena, äitiyttä sinänsä ei voi katua. Näin olemme tottuneet kuulemaan ja ajattelemaan.

Israelilainen sosiologi ja feministi Orna Donath löytää kuitenkin tuon äitiyden tunnekartan tuntemattoman ja salatun osan pysähdyttävässä teoksessaan *Regretting Motherhood: A Study*. Donath ottaa kriittiseen tarkasteluun katumuksen tunteen lisäksi äitiyden kulttuurisen kertomuksen, jonka mukaan äidiksi tulo on elämän kohokohta, jolloin naiseus kokee täyttymyksen ja naisen elämästä tulee aiempaa parempaa. Vaikeuksista huolimatta äitiys on

aina lopulta palkitsevaa. Siten äitiys on poikkeuksetta naisen elämän paras ”valinta” – valinta, jota hän ei tule koskaan katumaan.

Donathin tutkimuksen lähtökohdana on feministinen äitiyttä käsittelevä kirjallisuus,¹ joka on tuonut esille myös äitiyden ambivalenssin: miten äitiys voi myönteisten tunteiden lisäksi tuottaa voimakkaita kielteisiä ymmärrettyjä tunteita, kuten turhautumista, avuttomuutta, pettymyksiä, vihaa, ahdistusta ja henkilökohtaisen autonomian menettämisen kokemuksia. Äitiyden voi kokea myös vallankäytön, alistamisen ja sorron arenana. Vaikka äitiyden negatiivisista tunteista puhutaan myös julkisesti yhä enemmän, Donath korostaa, että äitiyden katuminen on eri asia kuin äitiyden ambivalenssi.

Tutkimus perustuu 23 eri ikäisen ja sosioekonomisen taustan omaavan Israelin juutalaisen naisen haastatteluun: nuorin heistä oli 23-vuotias pienen lapsen äiti, vanhin 73 ja jo isoäiti. Naisilla oli yhdestä neljään lasta. Osa äideistä oli korkeakoulutettuja, työssäkäyviä, ja osalla koulutustaso oli matalampi ja he olivat kotiäitejä. Osa heistä oli kasvattanut lapsensa yksin, osa hyvin toimeentulevissa perheissä puolison ja suvun tuella, osa muuttanut lapsistaan erilleen. Yhteistä näille muuten kovin erilaisille naisille ja heidän elämäntarinoilleen oli se, että he toivoivat, etteivät olisi koskaan tulleet äideiksi.

Donath kysyy, miten nämä naiset ovat valinneet tulla äideiksi ja miten he ovat ymmärtäneet katuvansa äitiyttä. Haastateltavat kuvaavat erilaisia polkuja: jotkut heistä olivat aina toivoneet lapsia, jopa suurperhettä, osa tunsikin että ”oli sen aika” tai ”meni virran mukana harkitsematta”. Osa ei ollut osannut kuvitella muunlaista tulevaisuutta. Jotkut tiesivät, etteivät halunneet lapsia, mutta myöntyivät rakastamansa puolison toiveeseen (tai painostukseen) hankkia lapsia.

Naisten moninaiset äidiksi tulemisen kertomukset problematisoivat käsityksen, jonka mukaan nainen, joka on äiti, on halunnut tulla äidiksi. Tarina nojaa toisaalta biologiseen determinismiin, ajatuksen siitä, miten halu ja kyky äitiyteen on jokaiseen naiseen sisään rakennettu. Toisaalta äitiys valintana -diskurssi puhuu uusliberaalilla post-feministisellä kielellä siitä, miten moderni nainen voi itse valita

1 Esim. Rich 1976; Ruddick 1989; Arendell 2000; Hays 1996.

missä työskentelee, heittäytykö romanttisiin ihmisuhteisiin ja hankkiiko lapsia. Siten lapsien hankkiminen on tulosta vapaasta valinnasta.

Donath kyseenalaistaa tämän oletuksen. Hän keskustelee kirjassaan useiden feministien, kuten Angela McRobbien, Rosalinda Gillin ja Kinnered Lahadin kanssa, jotka pitävät ajatusta valinnanvapaudesta illuusiona. Donath korostaa siis myös ideologioiden ja valtarakenteiden merkitystä äitiyden kertomuksissa. Väitöskirjansa Donath on tehnyt vapaaehtoisesta lapsettomuudesta, ja teema on läsnä myös tässä tutkimuksessa. Donath itse kysyy, voiko valinta olla vapaa, jos naista painostetaan tekemään ”oikeita valintoja”. Feministisen filosofin Diana Tietjens Meyersin käsitettä ”mielikuivituksen kolonisaatio” (s. 10) käyttäen Donath kuvaa, miten naisten on vaikea kuvitella toisenlaisia (lapsettomia) tulevaisuuksia kulttuurissa, jossa lapseton nainen käsitetään itsekkääksi, epäilyttäväksi, epäkypsäksi ”ei-aikuiseksi”, jonka elämäntarinassa merkittävät siirtymät jäävät puuttumaan.

Donathin analyysi kääntää nurin oletuksen siitä, että ”lapseton nainen on vajaa astia, jonka lapsi täyttää”: täyttymyksen sijaan katuvien naisten kertomuksissa äitiys on kuluttavaa, uuvuttavaa, jotain, mikä rajoittaa naisten potentiaalinen toteuttamista – jopa oman identiteetin kadottamiseen ja itsen rajojen hiipumiseen saakka. Äitiys voi olla naiselle kokemus, jossa hän ensimmäistä kertaa kokee naiseuden rajoitteet ja havaitsee elävänsä patriarkaalisessa yhteiskunnassa.

Vaikka Donathin tutkimus sijoittuu Israeliin, yhteiskuntaan, jota kuvataan tutkimuksessa pronatalistiseksi, konservatiiviseksi ja uskonnolliseksi, teemoista on helppo löytää yhtymäkohtia myös Suomeen ja ajankohtaisiin keskusteluihin. Kesällä 2017 Sosialidemokraattisen puolueen johtaja Antti Rinne kehotti kansalaisia ryhtymään synnytystalokoihin.² Suomen aleneva syntyvyys on myös nousut kuluneen vuoden aikana toistuvasti otsikoihin. Vapaaehtoisesti lapseton voi saada kuulla olevansa ”-- hirviö, friikki ja itserakas, jolla ei saisi olla vapaa-aikaa, koska ei ole lapsia. Nämä olen saanut kuulla satoja kertoja. Lisäksi olen saanut kuulla: ”Kyllä sun

Jenny Eräsaari, 2018

mieleesi muuttuu kun se oma lapsi tulee’ ja ’Sä kadut vielä lapsettomuutta’.”³ Suomessakin siis uhkaillaan lapsettomuuden katumuksella ja kolonialisoidaan mielikuvitusta kulttuurisilla kuvilla normatiivisen elämänkulun paremmuudesta. Suomessa on Israelia laajempi äitiyttä tukeva hyvinvointivaltiojärjestelmä, kuten perhevapaat ja äitien työssäkäyntiä tukeva rajoitettu subjektiivinen oikeus päivähoitoon, mutta äitiys ei ole täälläkään helppoa. Vaikeuksista keskustellaan esimerkiksi äitiysblogeissa.

2 <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005337384.html>

3 <https://www.is.fi/perhe/art-2000005122066.html>

Vaikka Israel muodostaakin erityisen ympäristön äitiyden tunteiden ja kokemuksen tutkimukselle, Donath korostaa, ettei katumuksen tunnetta määrittele luokkatausta, pronatalistinen kulttuuri tai muut olosuhteet. Osa haastatelluista äidistä pohtii, johtuuko heidän katumuksensa vaikeista olosuhteista (yksinhuoltajuus, köyhyys) ja olisivatko heidän tunteet erilaisia, jos heillä olisi ollut enemmän taloudellisia resursseja ja tukea. Toiset äideistä kuitenkin ovat varmoja siitä, ettei katumuksen tunne poistuisi, vaikka heillä olisi kaikki maailman rikkaudet ja hoitoapu käytössään – he eivät yksinkertaisesti vain halua(isi) olla äitejä.

Donath kuitenkin esittää, että äitien vaikeiden tunteiden ilmaisemiselle on kulttuurista tilaa. Donath viittaa tutkimuksiin, joiden mukaan synnytyksen jälkeisen masennuksen tunnistaminen ja legitimointi mielenterveyden epätasapainotilaksi on avannut keskustelua ja kulttuurista tilaa ”epä-äidilisten tunteiden” esiintuomiselle. Näin naisten on mahdollista toivoa ”parempaa huomista” ja rakentaa narratiivia äitiyden väliaikaisista ja siten voitettavissa olevista vaikeuksista.

Suomalaisessa keskustelussa *Kaksplus*-lehden keskustelua tutkinut Eeva Jokinen (1996) on jo aiemmin havainnut, miten äiti saa olla väsynyt, ”mutta ei saa luovuttaa, on opeteltava ajattelemaan toisin”. Tämä vaikeuksien kehystäminen väliaikaisiksi terapialla ja levolla hoidettaviksi tiloiksi on läsnä myös tuoreemmissa keskusteluissa. Esimerkiksi *Iltalehden* toimittaja ja *Mutsie*-blogin pitäjä Irene Naakka kuvaa kirjassaan *Hullu kuin äidiksi tullut* (2018) äitiyden romahtaneita pilvilinnoja, vaikeita tunteitaan ja kirjoittaa myös synnytyksen jälkeisestä masennuksesta. Samalla kertomus kuitenkin vahvistaa olettamusta siitä, että jokainen nainen sopeutuu äidin rooliin ja elämäntilanteeseen ajan myötä.

Donathille avautuneet naiset kuitenkin kyseenalaistavat ja jopa kieltävät, että heidän kohdallaan kyse olisi tilapäisestä mielentilasta, synnytyksen jälkeisestä masennuksesta, joka olisi terapialla hoidettavissa: ”Jos joku on menettänyt käden, ei hän terapialla saa kättään takaisin. Minä en menettänyt kättäni, menetin vuosia elämästäni. Vuosien kärsimys. Elävä kuollut, joka kävelee vuosia paikassa, josta ei voi paeta” (s. 108). Donathin mukaan katumuksen pysyvyyttä tukee myös se, että katuvat äidit

eivät ole vain pienten lasten ”väsyneitä” äitejä, vaan haastatelluissa naisissa on mukana myös aikuistuneiden lasten äitejä ja isoäitejä. Radikaalia ja kulttuurisesti vaikeasti hyväksyttävää on se, että katuvat naiset eivät lopulta pidä äitiyttä palkitsevana. Äitiyttä katuvat arvioivat toisin: ”jos voisin valita uudelleen, en hankkisi lapsia” (s. 60–73).

Donathin tutkimus on tabuja rikkova. Muotonsa puolesta teos sijoittuu tieteellisen ja populaarin tietokirjan välimaastoon. Se ei sisällä yksityiskohtaisia metodologisia kuvauksia. Donath käyttää usein termiä ”narratiivi”, mutta ei nojaa siihen analyysimenetelmänä. Tätä ei välttämättä tule tulkita teoksen arvoa heikentävänä ratkaisuna. Donath antaa haastateltaville runsaasti tilaa puhua ja näin samastakin teemasta voi nousta esiin myös erilaisia näkökulmia, kuten erilaiset polut äitiyteen. Näin tutkijan ote on enemmän ymmärtävä kuin selittävä. Aineisto-otteet myös koskettavat, liikuttavat ja vakuuttavat.

Regretting Motherhood on äärimmäisen tärkeä teos, sillä tuo esiin, miten äitiyden ympärillä edelleen on tabuja, joista ei saa puhua ja jotka koetaan yhteiskunnallisesti ja moraalisesti vaarallisiksi. Tutkimuksen sanoittamilla tunteilla voi olla suuri merkitys laajemmalle yleisölle, erityisesti vanhemmille tai sellaiseksi aikoville. Myös Donathin haastattelemat äidit tuovat esille, että äitiyden katumuksen kuvauksien kuuleminen tai lukeminen esimerkiksi Donathin lehtihaastatelluista oli kuin olisi löytänyt sanat kokemukselleen, jota ei aiemmin osannut kuvata.

Tutkimus nostaa esiin monia feministisiä, poliittisia ja sosiaalisia näkökulmia ja kysymyksiä, joiden toivoisi nousevan myös laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun: pidämme äitiyttä ennen kaikkea valintana, vaikka toisenlaiset tulevaisuudet on tehty vaikeiksi. Nykyinen äitiys-diskurssi toiseuttaa helposti niitä naisia, jotka eivät syystä tai toisesta halua äideiksi. Tutkimus kysyy, miksi yhä tarraudumme ”myyttiseen äitiin”, joka pitää huolta lapsista oman vapautensa ja hyvinvointinsa kustannuksella. Tutkimus nostaa esille, miten äitiyden kielteiset tunteet, vaikeudet ja äitiyden kulttuuriset pakkopaidat ohitetuiksi toteamalla: ”Olet valintasi tehnyt (kun hankit lapsia), vastuu on kestettävä!” Keskeistä Donathin haastateltavien tunnustuksissa

onkin se, että ne tuovat esiin, millaisten kulttuuristen normien ja hiljaisuuksien ympäröiminä naiset elävät.

Naisten kielletyissä tunteissa ei voi olla kyse vain naisista itsestään ja heidän tunteittensa ”korjaamisesta”, vaan heidän tarinoidensa kautta voidaan saada aikaan valaisevia ja pysäyttäviä kuvia laajem-

masta yhteiskunnallisesta järjestyksestä, hoivasta, vanhemmuudesta ja vallasta.

Armi Mustosmäki työskentelee Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksella tutkijatohtorina ja hänen post doc -projektinsa keskittyy äitien kiellettyihin tunteisiin.

KIRJALLISUUS

Arendell, Terry (2000) Conceiving and Investigating Motherhood: The Decade's Scholarship. *Journal of Marriage and Family* 62:4, 1192–1207.

Hays, Sharon (1996) *The Cultural Contradictions of Motherhood*. New Haven, CT: Yale University Press.

Jokinen, Eeva. 1996. Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä. Helsinki: Gaudeamus.

Naakka, Irene (2018) *Hullu kuin äidiksi tullut*. Minervakustannus.

Rich, Adrienne (1977) *Of Woman Born. Motherhood as Experience and Institution*. New York: Bantam Books.

Ruddick, Sara (1989) *Maternal Thinking: Toward a Politics of Peace*. New York: Ballantine Books.